

Проектот е финансиран
од Европската Унија

Интегритет и антикорупција
во бизнис-секторот

Транспарентност
и отчетност на
претпријатијата во
државна сопственост

Скопје, декември 2020

Издавач: Центар за граѓански комуникации

Лектура: Татјана Б. Ефтимоска

Тираж: 200

Бесплатен/некомерцијален тираж

Овој проект е финансиран од Европската Унија. Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на Центарот за граѓански комуникации и на ниту еден начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската Унија.

СОДРЖИНА

5 Клучни
наоди

7 Методологија на
истражувањето

8 Рангирање на претпријатијата
според транспарентноста
и отчетноста

13 Транспарентност на претпријатијата во
однос на организацијата на
работењето

16 Транспарентност на претпријатијата за
озможување пристап до информации
од јавен карактер

18 Отчетност во однос на објавување на
резултатите од работењето

23 Препораки

25 Анекс 1: Стандарди за оценка на
транспарентноста и отчетноста
на претпријатијата во државна
сопственост

Клучни наоди

- ▶ Транспарентноста и отчетноста на претпријатијата во сопственост на централната и на локалната власт се во пораст. 30-те најголеми претпријатија во 2020 година објавиле 41 % од информациите, извештаите и документите што треба да ги објават на своите веб-страници. За споредба, во 2018 година претпријатијата објавуваа 28 % од релевантните информации и документи. На овој начин транспарентноста на претпријатијата, од минимално, премина на ограничено ниво.
- ▶ Во последните две години, поголем напредок во транспарентноста имаат претпријатијата основани од единиците на локална самоуправа отколку претпријатијата основани од Владата. Општинските јавни претпријатија имаат просечен раст на транспарентноста од 27 % во 2018 година на 43 % исполнување на стандардите во 2020 година. Претпријатијата на Владата, пак, имаат раст од 31 % на 39 %. Ова ја доведува во прашање доследноста на примената на Стратегијата за транспарентност на Владата на РСМ (2019 – 2021 год.).
- ▶ Најголемо подобрување е направено во однос на објавувањето на резултатите од работењето, а најмало во однос на олеснувањето на пристапот до информации од јавен карактер.
- ▶ Како последица на необјавување на законски задолжителните извештаи за финансиското работење, исполнети се услови за разрешување на 15 директори на јавни претпријатија. Законот за јавни претпријатија (член 24-а) предвидува разрешување на директорот на претпријатието за ненавремено објавување на веб-страницата на јавното претпријатие на тримесечните извештаи коишто содржат показатели за финансиското работење за тековната година, како и на годишната сметка и извештајот за работењето на јавното претпријатие за претходната година.
Во 2018 година бројот на претпријатија во кои не се почитуваше оваа законска обврска изнесуваше 18, но нема информации за преземени санкции од страна на основачите.
- ▶ Гледано на ниво на одделни претпријатија, на врвот на ранг-листата со највисоко ниво на исполнување на обврските од 82 % повторно се наоѓа Јавното претпријатие за државни патишта, кое бележи напредок од 30 процентни поени во однос на истражувањето спроведено во 2018 година. На дното, со 16 %

исполнување, повторно е АД Градски трговски центар Скопје (детален приказ на исполнувањето на стандардите на транспарентност за 30-те најголеми претпријатија во државна сопственост е овозможен на веб-платформата opendata.mk).

- ♦ Ниту едно претпријатие не објавува информации за одржаните седници на управните одбори, односно ниту ги најавуваат седниците и нивниот дневен ред, ниту, пак, информираат за донесените одлуки по нивното одржување.
- ♦ Дури една третина од претпријатија не ги објавуваат ниту имињата на членовите на управните и надзорните одбори. Објавувањето на биографиите на членовите на овие управувачки органи, со што нивната компетентност би се ставила на увид на пошироката јавност, е практика само на четири претпријатија.
- ♦ Само 43 % од претпријатијата имаат објавено оперативен извештај за работењето на претпријатието во 2019 година, а финансиски отчет е објавен од страна на 57 % од претпријатијата.
- ♦ Само две претпријатија имаат објавено Правилник за заштитено внатрешно пријавување (ЈП за државни патишта и Железници на Република Северна Македонија Транспорт АД Скопје). Само ЈП за државни патишта ја има испочитувано законската обврска за објавување лице овластено за заштитено внатрешно пријавување.
- ♦ Само една третина од претпријатијата го објавиле ревизорскиот извештај за 2019 година, којшто во согласност со законските обврски морале да го имаат, и го доставиле до Централниот регистар до 30 јуни.
- ♦ Обврската за задолжително објавување на плановите за јавни набавки со сите измени и дополнувања, како и на огласите за јавни набавки ја почитуваат само 40 % од претпријатијата. Само осум јавни претпријатија ги имаат објавено известувањата за склучените договори за јавни набавки.
- ♦ Анализата покажува дека 40 % од претпријатијата на својата веб-страница го немаат објавено ниту името на службеното лице за посредување со информации, иако е тоа законска обврска. Дури 73 % на своите веб-страници не го објасниле начинот за поднесување на барањето за пристап до информации, ниту листата на информации со коишто располагаат.

Стандардите врз основа на кои е направена оценката на транспарентноста и отчетноста на претпријатијата во државна сопственост се утврдени преку анализа на релевантната законска регулатива и на меѓународните стандарди. Оттука, доминантен дел од избраните стандарди се законски обврзувачки за претпријатијата, а помал дел се стандарди што се сметаат за добра практика.

Во однос на законските обврски, станува збор за стандарди што се предвидени со Законот за јавни претпријатија, со Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер и со Законот за заштита на укажувачите.

Во дефинирањето на стандардите земени се предвид и законите што ја регулираат специфичната дејност на одредени претпријатија (Закон за енергетика, Закон за комуналните дејности, Закон за поштенски услуги, Закон за водостопанство итн.), како и Законот за хартии од вредност. Како правен акт што е обврзувачки за претпријатијата во државна сопственост, земен е предвид и Акцискиот план за Отворено владино партнерство 2018 – 2020 година. Додека, пак, во однос на добрата практика, како основа се земени стандардите што ги препорачува ОЕЦД (Организација за економска соработка и развој) во Водичот за корпоративно управување на претпријатијата во државна сопственост. Според овие насоки, претпријатијата во државна сопственост треба да почитуваат високи стандарди за транспарентност и отчетност.

Врз основа на анализата на сите посочени закони, акти и препораки, изготвена е листа на 30 стандарди, поделени во три сегменти: транспарентност во однос на организацијата на работењето, транспарентност за пристап до информации и транспарентност за резултатите од работењето (стандардите се дадени во прилог на оваа анализа, во Анекс 1). Значајно е да се нагласи дека методологијата за рангирање на претпријатијата во државна сопственост според нивната транспарентност и отчетност е усогласена и со новиот Закон за слободен пристап до информациите од јавен карактер, донесен во мај 2019 година, со примена од ноември 2019 година.

Предмет на мониторинг и рангирање се 30-те најголеми претпријатија во државна сопственост. Во однос на претходното истражување, наместо Меѓуопштинско ЈП ПРОАКВА Струга, кое е во ликвидација, и ЈП Комуналец Битола, исклучено поради помалиот обем на приходи, во листата за 2020 година се вклучени АД М-НАВ и АД ТЕЦ Неготино.

Ова истражување е дел од проектот „Засилување на интегритетот и намалување на корупцијата во државниот и во приватниот бизнис-сектор“, поддржан од Европската Унија.

Рангирање на претпријатијата според транспарентноста и отчетноста

Транспарентноста и отчетноста на претпријатијата во сопственост на централната и на локалната власт е во пораст. 30-те најголеми претпријатија во 2020 година објавиле 41 % од информациите, извештаите и документите кои треба да ги објават на нивните веб-страници. За споредба, во 2018 година претпријатијата објавуваа 28 % од релевантните информации и документи. На овој начин транспарентноста на претпријатијата во период од две години е зголемена за 13 процентни поени и премина од минимално на ограничено ниво на транспарентност.

Само едно од 30-те најголеми претпријатија во државна сопственост има високо ниво на транспарентност, додека пак солидно ниво од 60 % до 80 % бележат две претпријатија. Единаесет претпријатија имаат ограничено ниво на транспарентност, односно исполнување на обврските од 40 % до 60 %. Речиси половина од претпријатијата, односно 13, имаат минимално ниво на транспарентност, односно исполнуваат од 20 % до 40 % од обврските, додека, пак 3 претпријатија имаат оскудно ниво на транспарентност, односно исполнување на обврските помало од 20 %.

8

Ниво на транспарентност	% на исполнување на обврските	Број на претпријатија
Високо	80 % - 100 %	1
Солидно	60 % - 80 %	2
Ограничено	40 % - 60 %	11
Минимално	20 % - 40 %	13
Оскудно	0 % - 20 %	3

Гледано од аспект на основачите, претпријатијата основани од единиците на локална самоуправа имаат повисоко просечно ниво на транспарентност (43 %) од претпријатијата основани од Владата, коишто се со просечно ниво на транспарентност од 39 %. Од аспект на статусот на претпријатијата основани од Владата, пак, произлегува дека јавните претпријатија имаат повисоко ниво на транспарентност, и тоа од 48 %, наспроти акционерските друштва, со 34 %. Поголемиот напредок во транспарентноста на претпријатијата основани од општините ја доведуваат во прашање доследноста во спроведувањето на

Стратегијата за транспарентност (2019 – 2021), која Владата ја усвои во ноември 2019 година опфаќајќи ги со неа, покрај другите институции, и јавните претпријатија и акционерските друштва.

Гледано на ниво на претпријатија, на врвот на ранг-листата со највисоко ниво на исполнување на стандардите за транспарентност и отчетност од 82% се наоѓа Јавното претпријатие за државни патишта, а на дното, пак со исполнување од само 16% се наоѓа АД Градски трговски центар Скопје. На врвот и на дното листата е непроменета како и во 2018 година.

Ранг-листа на претпријатија според транспарентноста

	Назив на претпријатието:	Исполнување на обврските за објавување	Разлика во однос на 2018 изразена во процентни поени	Ниво на транспарентност
1	Јавно претпријатие за државни патишта	82 %	+30	Високо ниво
2	ЈП Комунална хигиена Скопје	80 %	+37	Високо ниво
3	ЈП Водовод и канализација – Скопје	68 %	+28	Солидно ниво
4	ЈП Улици и патишта – Скопје	57 %	+34	Ограничено ниво
5	Железници на Република Северна Македонија Транспорт АД Скопје	55 %	+10	Ограничено ниво
6	Јавно претпријатие Паркови и зеленило Скопје	54 %	+8	Ограничено ниво

7	Јавно радиодифузно претпријатие Национална радио-телевизија – Скопје	52 %	+10	Ограничено ниво
8	Јавно претпријатие Национални шуми – Скопје	50 %	+22	Ограничено ниво
9	АД Електрани на Северна Македонија	48 %	+18	Ограничено ниво
10	Комунално јавно претпријатие Водовод Кочани	47 %	+15	Ограничено ниво
10	Јавно комунално претпријатие Водовод – Битола	47 %	+32	Ограничено ниво
12	АД МЕПСО Скопје	45 %	-3	Ограничено ниво
13	Јавно претпријатие Национална радиодифузија - Скопје	43 %	+26	Ограничено ниво
14	Јавно претпријатие Стрежево Битола	42 %	+14	Ограничено ниво
15	ЈП за железничка инфраструктура Железници на Република Северна Македонија	37 %	-8	Минимално ниво
16	Јавно претпријатие Водовод – Куманово	35 %	+13	Минимално ниво
16	АД ТЕЦ Неготино	35 %	Н/А	Минимално ниво

16	Јавно сообраќајно претпријатие Скопје	35 %	-3	Минимално ниво
19	Јавно претпријатие за комунални дејности Комуналец – Струмица	33 %	+13	Минимално ниво
19	Јавно претпријатие Исар – Штип	33 %	+26	Минимално ниво
21	ЈП Комуналец Прилеп	32 %	-8	Минимално ниво
21	АД за изградба и стопанисување со станбен и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје	32 %	-1	Минимално ниво
23	АД Водостопанство на Република Северна Македонија	30 %	+9	Минимално ниво
24	Јавно претпријатие за одржување и заштита на магистралните и регионалните патишта – Скопје	28 %	+1	Минимално ниво
24	АД М-НАВ	28 %	Н/А	Минимално ниво
26	АД Пошта на Северна Македонија	25 %	-7	Минимално ниво
27	АД Државна лотарија на Република Северна Македонија	23 %	+10	Минимално ниво

28	Јавно комунално претпријатие Дервен Велес	18 %	-14	Оскудно ниво
28	Јавно комунално претпријатие Тетово	18 %	+6	Оскудно ниво
30	АД Градски трговски центар Скопје	16 %	+16	Оскудно ниво

Јавното претпријатие за државни патишта се задржа на врвот на ранг-листата зголемувајќи ја својата транспарентност и отчетност во период од 2 години за дури 30 процентни поени, односно од 52 % скокна на 82 % исполнување на поставените стандарди. Зад Државни патишта е скопското јавно претпријатие Комунална хигиена, кое има највисок раст во исполнувањето на стандардите за 37 процентни поени, односно од 43 % на 80 %, со што скокна од 6. место во 2018 година на второ место на ранг-листата во 2020 година. Само првите две јавни претпријатија од 30 анализирани имаат остварено високо ниво на транспарентност.

Предноста на прворангираното јавно претпријатие во однос на останатите се должи, пред сè, на објавувањето на годишниот извештај за работењето во 2019 година, на годишниот финансиски извештај за 2019 година, како и на два од трите квартални финансиски извештаи за 2020 година, на ревизорскиот извештај за 2019 година, како и на голем дел од задолжителните документи што се однесуваат на јавните набавки. Ова е единствено јавно претпријатие кое има објавено лице за заштитено пријавување што е во согласност со Закон за заштита на укажувачи. Но, ниту на веб-страницата на ова претпријатие, иако е прворангирано, не можат да се видат информации за биографиите на директорот, ниту на членовите на Управниот и на Надзорниот одбор.

На третото место е ЈП Водовод и канализација – Скопје, кое со исполнување на стандардите со 68 %, е единственото претпријатие со солидно ниво на транспарентност. Иако оствари висок скок од над 30 процентни поени во исполнување на стандардите, скопското претпријатие Улици и патишта се најде на 4. место, со 57 % во групата на претпријатија со ограничено ниво на транспарентност.

На дното на листата, како и во истражувањето за 2018 година, се наоѓа АД Градски трговски центар Скопје. Но, за разлика од 2018 година кога ГТЦ не исполнуваше буквално ниту еден стандард, во 2020 година ова акционерско друштво исполнува 16 % од стандардите, што настана како резултат на тоа што се вброи во листата на иматели на информации од јавен карактер, и на веб-страницата има посебен оддел за пристап до информации, потоа ги објавува основните податоци за контакт: назив, адреса, телефонски број, е-адреса, а на веб-страницата се пронајдени и други информации и податоци што произлегуваат од надлежноста и работата на акционерското друштво.

Најголемиот пад во исполнувањето на стандардите од дури 14 процентни поени е евидентирано кај Јавно комунално претпријатие Дервен Велес, кое падна од 12. место на ранг-листата во 2018 година на дури 27. место на листата во 2020 година, со само 18 % исполнување на стандардите за транспарентност и отчетност.

Сумарно гледано, 22 претпријатија бележат пораст на транспарентноста, додека кај 6 се забележува намалување. Две претпријатија коишто се предмет на анализата годинава не беа анализирани во 2018. Промената настана поради ликвидација на меѓуопштинското претпријатие Проаква и заради усогласување на примерокот со другите истражувања спроведени во рамки на проектот „Интегритет и антикорупција во бизнис-секторот“.

Вкупно гледано, транспарентноста на претпријатијата во државна сопственост бележи пораст од 13 процентни поени во 2020 година во однос на нивото од 2018 година. Детален приказ на исполнувањето на стандардите на транспарентност за 30-те најголеми претпријатија во државна сопственост е овозможен на веб-платформата opendata.mk.

С Транспарентност на претпријатијата во однос на организацијата на работењето

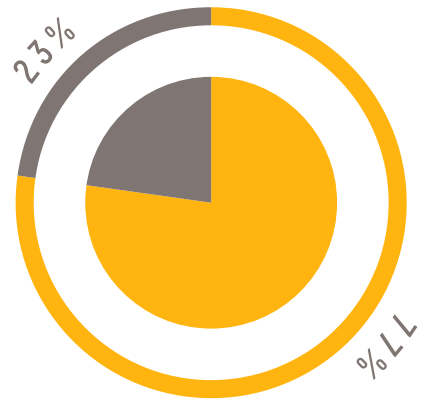
С 13

Во оваа група стандарди се вбројуваат: објавувањето прописи и информации за надлежностите на претпријатието, објавувањето статут, програма за работа и развој, видовите услуги што ги дава претпријатието, потоа објавување организациската структура (шема, органограм) на претпријатието, како и имињата на директорот и на вработени/раководители со контакти, со позиција, службена е-адреса и службен телефон, како и сите релевантни информации за раководните органи и нивното работење. Просечното ниво на исполнување на овие стандарди изнесува само 39 %. За споредба, во 2018 година изнесуваше 28 %.

Анализата на податоците покажува дека само 7 од 30 претпријатија објавуваат програма за работа и развој, едногодишна или повеќегодишна. Не објавувајќи ги програмите за работа, претпријатијата во државна сопственост не им овозможуваат на граѓаните да имаат увид во нивната работа и да ја следат соодветно.

Дали претпријатието има објавено програма за работа и развој?

- Да
- Не

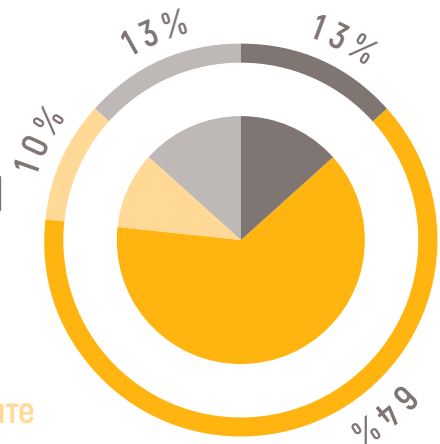
Минимално подобрена е транспарентноста во однос на објавувањето на статутите на претпријатијата. Девет од 30 претпријатија го имаат објавено својот статут.

Објавување на списокот на вработени во институцијата со нивната работна позиција, службена е-адреса и службен телефон, што како стандард за транспарентност го вовеле Владата уште во текот на 2018 година, не е соодветно следена дури ниту од претпријатијата чијшто основач е Владата. Анализата покажа дека само четири претпријатија го имаат објавено списокот на вработени со нивните работни позиции и контакт-информации (ЈП за државни патишта ЈП Комуналец Прилеп, ЈП Исар – Штип и АД ТЕЦ Неготино), додека кај три претпријатија се објавени овие податоци само за раководните лица (ЈП Водовод – Куманово, ЈП Улици и патишта – Скопје и ЈКП Водовод – Битола). Четири претпријатија ги имаат објавено само имињата на раководителите, но не и контакт-информациите, што е секако недоволно, додека, пак, дури 19 немаат објавено никакви информации за своите вработени.

14

Дали претпријатието има објавено список на лица вработени во институцијата со позиции, службен е-маил и службени телефони?

- Да, за сите вработени
- Не
- Да, но само за раководителите
- Само имињата на раководителите

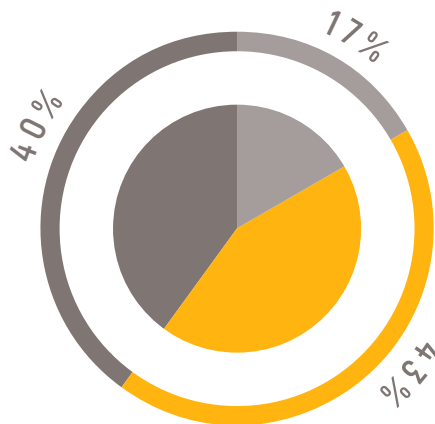

Дури 17 од 30-те најголеми претпријатија во државна сопственост (57 %) немаат објавено биографија на директорот на претпријатието, што претставува добра практика и е во согласност со Водичот за корпоративно управување на претпријатијата во државна сопственост на ОЕЦД.

На веб-страниците на претпријатијата недостасуваат и податоци за членовите на управните и на надзорните одбори, како и нивните биографии, за да ѝ се овозможи на јавноста да се увери во нивната компетентност, што е во согласност со стандардите предвидени со Водичот на ОЕЦД. Најголем дел од претпријатијата (43 %) ги објавуваат само имињата на членовите на управниот одбор, а само 17 % ги објавуваат и нивните биографии.

**Објавуваат податоци
за управниот одбор**

- Објавени членовите на УО и нивните биографии
- Објавени само имиња на членовите на УО
- Не објавиле никаков податок

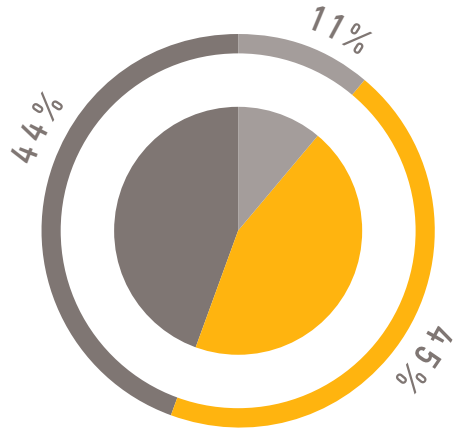

Во однос на надзорниот одбор, објавувањето на информациите е уште на пониско ниво. Само 11 % од претпријатијата ги објавуваат нивните имиња и биографии. Притоа, во анализата на исполнувањето на овие стандарди за транспарентност се имаше предвид дека наместо управен одбор, АД Водостопанство и АД ГТЦ имаат Одбор на директори, додека, пак, МРТВ има Програмски совет. Во органите на управување, АД Водостопанство, АД за стопанисување со станбен и со деловен простор од значење за Републиката и АД ГТЦ немаат надзорен одбор и оттука овој параметар не се однесува на нив.

Објавуваат податоци за надзорниот одбор

- Објавени членовите на НО и нивните биографии
- Објавени само имиња на членовите на НО
- Не објавиле никаков податок

Ниту едно претпријатие основано од Владата или од општините не објавува информации за седниците на управните одбори. Ниту едно претпријатие нема објавено ниту податоци за надоместоците што им се плаќаат на членовите на нивните управни и надзорни одбори, што претставува стандард предвиден со Водичот за корпоративно управување на претпријатијата во државна сопственост на ОЕЦД.

16 >

Транспарентност на претпријатијата за озможување пристап до информации од јавен карактер

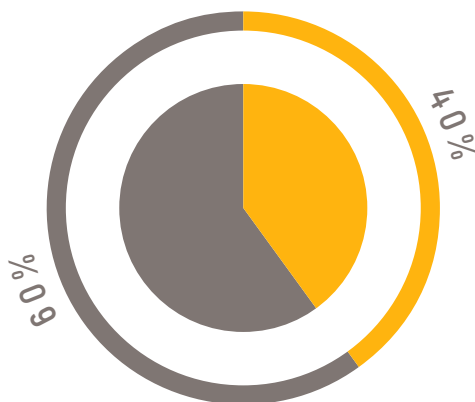
Како иматели на информации, сите претпријатија се должни да го објават името на службено лице кое е задолжено за посредување со информациите од јавен карактер, да го објаснат начинот за поднесување барање за пристап до информации, да објават листа на информации од јавен карактер со кои располагаат, како и да издаваат соопштенија за јавноста, информативен билтен или друг облик на информирање.

Во овој сегмент претпријатијата исполнуваат 38 % од стандардите на транспарентност, што е за само пет процентни поени подобро во однос на истражувањето направено во 2018 година.

Анализата покажува дека дури 12 од 30 претпријатија на својата веб-страница го немаат објавено ниту името на службеното лице за посредување со информации, иако е тоа законска обврска.

Дали е објавено името на службеното лице за посредување со информации?

● Да ● Не

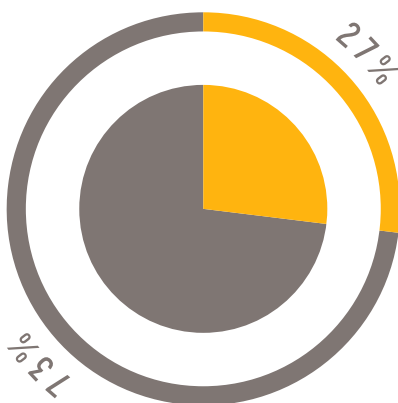

Дури 22 од 30 претпријатија (73 %) на своите веб-страници не го објасниле начинот за поднесување на барањето за пристап до информации.

Законот за пристап до информациите од јавен карактер ги обврзува претпријатијата да ја објават листата на информации со коишто располагаат. Оваа законска обврска не е испочитувана од дури 73 % од претпријатијата.

Дали е објавена листа на информации од јавен карактер со кои располага претпријатието?

● Да ● Не

Со оглед на тоа што транспарентноста води кон намалување на корупцијата, како особено важни можат да се истакнат обврските на државните претпријатија што произлегуваат од Законот за заштита на укажувачи, а тоа се објавување на лице кое е овластено лице за прием на пријави од укажувачи и објавување на Правилникот за заштитено внатрешно пријавување.

Само едно претпријатие ја има испочитувано оваа законска обврска и има објавено овластено лице и правилник за заштитено внатрешно пријавување. Станува збор за Јавното претпријатие за државни патишта. Единственото останато претпријатие кое

има објавено ваков правилник, но не и овластеното лице, е Железници на Република Северна Македонија Транспорт АД Скопје. Во согласност со Законот за заштита на укажувачи (член 4) – укажувачот врши заштитено пријавување во институцијата, односно правното лице, за онаму каде што има сомневање или сознание дека е извршено, се врши или ќе се изврши казниво дело или друго незаконито или недозволиво постапување со кое се повредува или се загрозува јавниот интерес. Заштитеното внатрешно пријавување укажувачот го извршува во усна или во писмена форма.

Отчетност во однос на објавување на резултатите од работењето

Процентот на реализација на овие стандарди за отчетност на претпријатијата во однос на резултатите од работењето е 47 %.

Во однос на резултатите од работењето, претпријатијата бележат зголемување на транспарентноста за 26 процентни поени, и тоа од 21 % во 2018 година на 47 % во 2020.

18

Објавувањето годишни извештаи за работењето, како и објавувањето финансиски извештаи за работењето на годишно и квартално ниво се директна законска обврска на јавните претпријатија. Сепак, во насока на градење повисоко ниво на транспарентност и отчетност и на акционерските друштва што се сопственост на државата, овие стандарди се земени како релевантни и за нив. Имено, акционерските друштва на Владата се 100 % во нејзина сопственост и не е во интерес на граѓаните ако овој нивен статус се користи за намалување на отчетноста.

Оттука, анализата на најголемите претпријатија покажа дека заклучно со 30 ноември 2020 година, дури 16 од претпријатијата немаат објавено оперативен извештај за своето работење во 2019 година.

Дали имаат објавен извештај за работењето за 2019?

● Да ● Не

Речиси половина, односно 13 од анализираните претпријатија ги немаат објавено своите финансиски извештаи за 2019 година.

**Дали имаат објавен
финансиски извештај
за работењето за 2019?**

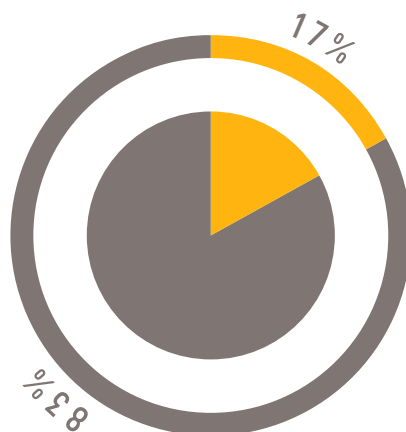
● Да ● Не

Во однос, пак, на кварталните финансиски извештаи (за вториот квартал од 2020 година извештајот требало да се објави до 30 јули 2020 година, а за третиот – до 30 октомври 2020 година), само пет од претпријатијата целосно ја испочитувале оваа законска обврска.

**Дали имаат објавени
квартални финансиски
извештаи за работењето
за 2020?**

● Да ● Не

Само пет јавни претпријатија (Јавно претпријатие Комунална хигиена Скопје, Јавно претпријатие Водовод и канализација – Скопје, Комунално јавно претпријатие Водовод Кочани, Јавно претпријатие Национални шуми – Скопје и Јавно претпријатие Улицы и патишта – Скопје) ги имаат објавено годишните извештаи за работењето за 2019, финансиските годишни извештаи за 2019 и трите квартални извештаи со показатели за финансиското работење за 2020 година.

Последниот квартален извештај којшто содржи финансиски показатели за периодот јули – септември 2020 години недостига кај: Јавно претпријатие за државни патишта, Јавно претпријатие Паркови и зеленило Скопје, Јавно претпријатие Стрежево Битола, Јавно претпријатие Водовод – Куманово, Јавно комунално претпријатие Водовод – Битола и Јавно претпријатие Исар – Штип.

Ниту еден квартален извештај со показатели за финансиско работење не е објавен од: ЈП за железничка инфраструктура Железници на Република Северна Македонија, Јавно радиодифузно претпријатие Национална радио-телевизија – Скопје, Јавно сообраќајно претпријатие Скопје, Јавно комунално претпријатие Дервен Велес, Јавно претпријатие за одржување и заштита на магистралните и регионалните патишта – Скопје, Јавно претпријатие за комунални дејности Комуналец – Струмица, Јавно претпријатие Национална радиодифузија – Скопје, ЈП Комуналец Прилеп и Јавно комунално претпријатие Тетово.

Имајќи ги предвид гореизнесените податоци, произлегува дека се исполнети условите за разрешување на 15 директори на јавните претпријатија бидејќи, во согласност со измените на Законот за јавни претпријатија кои стапија на сила во април 2018 година, според член 24-а став 8 од Законот за јавните претпријатија, „директорот на јавното претпријатие се разрешува пред истекот на мандатот во случаи: ако и по истекот на рокот определен во членот 5 став 3 и членот 7-а став 1 од овој закон не ги објави тримесечниот извештај кој содржи показатели за финансиското работење, годишната сметка и извештајот за работењето на јавното претпријатие на веб страницата на јавното претпријатие.“

Зголемената транспарентност во однос на финансиските резултати од работењето се очекува како добра практика и од акционерските друштва. Анализата покажува дека само Железници на РСМ Транспорт АД Скопје и АД М-НАВ ги имаат објавено финансиските извештаи за 2019 година, а ниту едно акционерско друштво нема објавено квартални финансиски извештаи за 2020 година. Со оглед на тоа што тие се основани во согласност со Законот за трговски друштва, кај нив финансиската нетранспарентност не може да биде санкционирана со разрешување на директорот.

Еден од стандардите за транспарентност и отчетност е објавување на ревизорските извештаи коишто, во согласност со законските обврски, овие претпријатија морало да ги имаат и да ги достават до Централниот регистар на РСМ до 30 јуни.

Само една третина од претпријатијата го објавиле на своите веб-страници ревизорскиот извештај за 2019 година. Законот за трговски друштва и Законот за јавни претпријатија предвидува до 30 јуни сите средни и големи субјекти да достават ревизорски извештаи и консолидирани ревизорски извештаи за претходната година до Централниот регистар. Со проверка во Централниот регистар, утврдено е дека сите претпријатија од анализираниот примерок се средни и големи, што значи дека мора да имаат ревизорски извештаи, но не практикуваат да го стават на увид на јавноста.

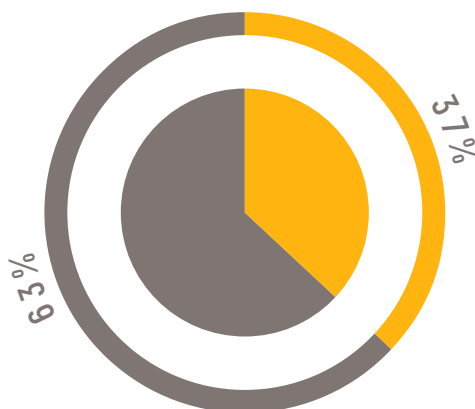
Во третата категорија на стандарди припаѓаат и стандардите за транспарентност во однос на јавните набавки што се преземени од обврските кои претпријатијата ги имаат во согласност со Акцискиот план за Отворено владино партнерство 2018 – 2020 година.

Во поглед на транспарентноста на објавувањето на годишните планови за јавни набавки, огласите и тендерските документации, известувањата за склучен и за реализиран договор, претпријатијата исполнуваат 29 % од обврските, што е подобрување за 19 процентни поени во однос на претходното истражување.

Обврската за задолжително објавување на плановите за јавни набавки со сите измени и дополнувања не ја почитуваат 37 % од претпријатијата.

**Дали го имаат објавено
планот за јавни набавки
за 2020?**

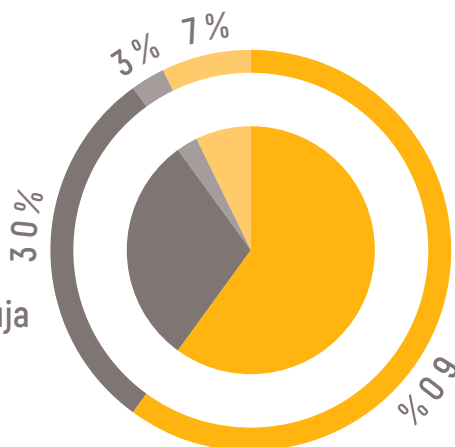
- Да
- Не

Во однос на обврската за објавување на огласите за јавни набавки и тендерските документации, девет претпријатија ги имаат објавено и огласите и тендерските документации.

**Дали ги објавуваат
огласите и тендерската
документација за
јавните набавки?**

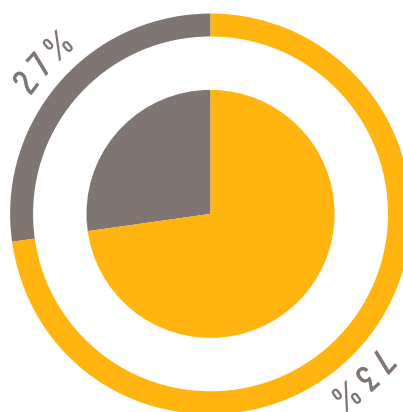
- ДА, и огласите и тендерската документација
- ДА, само тендерската документација
- ДА, само огласите
- НЕ

Само осум претпријатија ги имаат објавено известувањата за склучените договори за јавни набавки.

Дали ги објавуваат
известувањата за
склучените договори
за јавни набавки?

● Да ● Не

Само четири претпријатија на својата веб-страница имаат објавено известувања за реализираните договори за јавни набавки.

22

Последниот, триесетти стандард, претставува добра практика и се однесува на објавувањето податоци за финансиските и оперативни резултати за фирмите чии основачи се јавуваат анализираните претпријатија. Имено, АД ЕСМ, кое се јавува како основач на друштвото за туризам, угостителство, рекреација и спорт, ЕЛЕМ ТУРС ДООЕЛ – Скопје; ЕЛЕМ ТРЕЈД ДООЕЛ – Скопје; фабрика за опрема и делови ФОД ДООЕЛ – Новаци и фабриката за одржување, ремонт и транспорт ФОРТ ДООЕЛ – Осломеј, додека пак АД за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката како основач на АД ГТЦ, а ЈП Паркови и зеленило е основач на две друштва со ограничена одговорност Флоракот ДООЕЛ и Луна ДООЕЛ и). Истражувањето покажа дека ниту еден од овие претпријатија кои се јавуваат како основачи на други претпријатија на своите веб страници не објавуваат информации за нивното работење.

Државните претпријатија се значаен сегмент од македонската економија, особено во однос на дејностите на коишто им припаѓаат, и се од стратешка важност. Во нив спаѓаат: води, шуми, електрична енергија, железници, патишта, пошти итн. За да се зачува интегритетот на домашната економија и да се овозможи квалитетно извршување на јавните услуги, неминовно е да се обезбеди добро управување со претпријатијата во државна сопственост (јавните претпријатија и акционерските друштва).

Доброто управување подразбира воспоставување цврста и унифицирана правна рамка за нивно управување, создавање услови за ефективен надзор на државата и засилување на одговорноста, развој на систем за следење и оценка на перформансите во работењето на државните претпријатија, промовирање финансиска и фискална дисциплина, професионализирање на раководните органи на овие претпријатија и зајакнување на транспарентноста и отчетноста на претпријатијата во сопственост на државата. Значајноста на прашањето на транспарентноста произлегува оттаму што немањето на сите релевантни податоци на лесно достапен начин креира амбиент што ги олеснува неодаговорното управување и коруптивното однесување на овие претпријатија.

Нивото на транспарентност и отчетност за работењето на претпријатијата основани од Владата на РСМ и од единиците на локалната самоуправа покажува нагорен тренд, но сè уште не е на потребното ниво. Оттука, се препорачува во иднина претпријатијата основани од Владата и од единиците на локалната самоуправа доследно да ги почитуваат стандардите за транспарентност и отчетност, коишто се јавно објавени уште од почетокот на 2019 година и доставени до сите претпријатија во земјата (дадени во Анекс 1 од документот).

Владата треба да пронајде механизам за соодветна имплементација на донесената Стратегија за транспарентност (2019 – 2021 год.), во која ги опфати јавните претпријатија и акционерските друштва чиј основач е таа. Со цел да се поедностави информирањето на граѓаните за ефектите од работата на државните претпријатија, потребно е Министерството за финансии да продолжи со навремено објавување на кварталните интегрирани извештаи за финансиските резултати од работењето на 29 претпријатија основани од Владата (14 јавни претпријатија и 15 акционерски друштва).

Напорите на Владата за системско подобрување на транспарентноста на претпријатијата треба соодветно да бидат следени и од единиците на локалната самоуправа, кои се јавуваат како основачи на над 110 претпријатија.

Во насока на поголема транспарентност на претпријатијата, потребно е конечно да

се изготви единствена база на податоци на правни лица основани во согласност со Законот за јавни претпријатија и со Законот за трговски друштва, каде што државата и локалната самоуправа се 100 % сопственици или имаат сопственички удели. Во оваа база на податоци би се дал приказ на сите релевантни информации за тие претпријатија, како што се големината на уделот на државата и локалната самоуправа во нив, бројот на вработените, финансиските резултати од работењето итн.

АНЕКС 1: СТАНДАРДИ ЗА ТРАНСПАРЕНТНОСТА И ОТЧЕТНОСТА НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА ВО ДРЖАВНА СОПСТВЕНОСТ

Транспарентност во однос на организацијата на работењето

1. Дали се објавени законите што се однесуваат на надлежноста на претпријатието?
2. Дали се објавени податоци од надлежностите што ги извршува, односно му се утврдени со закон?
3. Дали е објавен статут на претпријатието?
4. Дали е објавена програма за работа и развој, едногодишна или повеќегодишна, во која е опфатена тековната година ?
5. Дали се објавени видовите услуги што ги дава претпријатието?
6. Дали е објавена организациската структура (шема, органограм) на претпријатието?
7. Дали е објавен список на вработени на претпријатието со позиција, службена е-адреса и службен телефон?
8. Дали се објавени податоци за одговорното лице на претпријатието (биографија, податоци за контакт и друго)?
9. Дали се објавени членовите на управниот одбор и нивните биографии? (АД Водостопанство и АД ГТЦ имаат Одбор на директори, додека пак МРТВ има Програмски совет.)
10. Дали се објавени членовите на надзорниот одбор и нивните биографии? (АД Водостопанство и АД ГТЦ немаат Надзорен одбор, и оттука овој параметар не се однесува на нив)
11. Дали се објавуваат информации за седниците на управниот одбор?
12. Дали се објавени податоци за надоместоците што им се плаќаат на членовите на управниот и надзорниот одбор на претпријатието?

С Транспарентност за овозможување пристап до информации од јавен карактер

13. Дали има посебен оддел за пристап до информации?
14. Дали е објаснет начинот за поднесување барање за пристап до информации?
15. Дали се објавени основните податоци за контакт со службеното лице за посредување со информации, и тоа: име и презиме, е- адреса и телефонски број?
16. Дали се објавени основни податоци за контакт со имателот на информацијата (претпријатието), и тоа: назив, адреса, телефонски број, е- адреса ?
17. Дали е објавена листа на информации од јавен карактер со коишто располага претпријатието?
18. Дали се издаваат соопштенија за јавност, информативен билтен или друг облик на информирање?
19. Дали има објавено Правилник за заштитено внатрешно пријавување?
20. Дали се објавени основни податоци за контакт со лице овластено за заштитено внатрешно пријавување, и тоа: име и презиме, е- адреса и телефонски број?

26)

С Отчетност во однос на резултатите од работењето

21. Дали е објавен оперативен извештај за работењето во 2019 година?
22. Дали се објавени финансиски извештаи за 2019 година?
23. Дали се објавени кварталните финансиски извештаи за 2020 година?
24. Дали е објавен ревизорски извештај на претпријатието за 2019?
25. Дали се објавуваат статистички податоци за работата, како и други информации, акти и мерки со коишто се влијае врз животот и работата на граѓаните и кои произлегуваат од надлежноста и од работата на претпријатието?
26. Дали е објавен годишен план за јавни набавки за 2020 год.?
27. Дали се објавуваат огласи и тендерски документации за јавни набавки?

28. Дали се објавуваат известувања за склучен договор од јавни набавки?
29. Дали се објавуваат известувања за реализираните договори ОВП?
30. Дали се објавени податоци за финансиските и оперативните резултати за фирмите како чијшто основач се јавува?

(Прашањето бр. 30 важи за претпријатијата кои се јавуваат како основачи на други претпријатија)

